

DAN BĂDĂRĂU și IOAN CAPROȘU, *Iașii vechilor zidiri*, Editura „Junimea“, Iași, 1974, 424 p.

Credem că se poate afirma, fără teamă de exagerare, că apariția lucrării lui Dan Bădărău și Ioan Caproșu, intitulată atît de sugestiv *Iașii vechilor zidiri*, constituie un eveniment editorial în domeniul istoriografiei românești, iar pentru bătrînul Iași o ofrandă a cărei lipsă se făcea resimțită de foarte mult timp. Făcînd această afirmație ne gîndim: la faptul că lucrarea susmenționată are un dublu caracter: nu este numai un istoric al arhitecturii medievale ieșene ci, este, totodată, o contribuție de o deosebită importanță la istoria vieții social-economice și culturale a fostei capitale a Moldovei. Pînă acum atît cercetătorii cît și marele public, pentru a culege informații despre Iași, nu puteau să apeleze decît la cunoscuta monografie a lui N. A. Bogdan, *Orașul Iași*, apărută acum șase decenii. Or, lucrarea lui N. A. Bogdan, de mult timp depășită, ca urmare a apariției multor studii și articole de specialitate, nu mai poate fi consultată decît parțial și cu circumspecție.

Unul din punctele de rezistență ale lucrării recent apărute la Editura „Junimea“ se bazează tocmai pe informația deosebit de bogată. După cum aflăm și din prefața semnată de acad. Iorgu Iordan, apariția acestei lucrări se datorează în bună măsură devotamentului pentru Iași al regretatului om de știință și cultură Dan Bădărău, care a fost unul dintre cei mai profunzi cunoscători ai vechilor zidiri ieșene, iar pe de altă parte, rigurozității științifice a cercetătorului ieșean, Ioan Caproșu, care a îmbogățit lucrarea prin consultarea bibliografiei pînă la zi, prin laborioase cercetări de arhivă și prin numeroase investigații pe teren, rescriind și alte părți ale lucrării, pe lîngă elaborarea părții istorice. La aceasta se adaugă și planul lucrării, care este întocmit în chip deosebit de judicios. Autorii au deosebitul merit de a fi tratat evoluția arhitecturii ieșene în mod cronologic, această evoluție fiind, în același timp, încadrată în dezvoltarea istorică generală a Iașilor, de unde rezultă și împărțirea lucrării în trei mari secțiuni: I. *Orașul Iași, de la începuturi pînă la stabilirea aici a reședinței domnești principale*; II. *Orașul Iași de la stabilirea reședinței domnești principale pînă la începutul regimului fanariot (1564—1711)*; III. *Orașul Iași în epoca fanariotă (1711—1821)*.

După cum lesne se poate observa, aceste trei etape în dezvoltarea arhitecturii ieșene sînt determinate tocmai de transformările survenite în ceea ce privește importanța politică a acestui oraș și de evoluția sa economică. Astfel, merită să fie semnalat faptul că din prima etapă, cînd Iașii erau o reședință domnească de ordin secundar, nu datează decît foarte puține edificii, obligatorii pentru o reședință de acest gen: curtea domnească și biserica domnească. Construirea spre sfîrșitul acestei prime etape a unor edificii religioase ca biserica Dancu (1541). „Biserica de piatră a logofătului Ion Golăi“ (existență în 1546) sau bise-

rica Sf. Ioan Zlataust (1563—1564) se datorează tocmai tendinței domnilor de a stabili aici reședința domnească principală. Pe de altă parte, apariția a două ctitorii boierești are o deosebită semnificație în acest sens.

Din cea de a doua etapă se păstrează cele mai numeroase și mai valoroase edificii religioase, cele mai multe dintre acestea datorându-se dorinței unor domni de a adăuga o strălucire deosebită domniei lor tocmai prin aceste ctitorii ieșene. E suficient să amintim în acest sens mănăstirile Galata, Aroneanu, Barnovschi, Trei Ierarhi, Golia și Cetățuia. Dintre ctitoriile boierești se reliefează mănăstirea Sf. Sava.

Dacă în cea de a doua etapă rolul predominant îl au edificiile religioase, în cea de a treia se constată o înflorire deosebită a arhitecturii civile. În acest sens autorii au meritul deosebit de a fi întreprins pentru prima dată o cercetare exhaustivă a arhitecturii civile ieșene, lucru ce are o importanță deosebită în momentul de față, când în arhitectura Iașilor se produc transformări foarte rapide și multe din vechile sale clădiri urmează să dispară.

După cum arătam și mai înainte, autorii nu s-au mărginit doar la prezentarea principalelor monumente arhitectonice ieșene ci, încadrând dezvoltarea acestora în evoluția social-economică a Iașilor, au analizat dezvoltarea edilitară a acestui oraș sub toate aspectele. În special în ultimele două părți ale lucrării găsim date deosebit de prețioase cu privire la meșteșuguri, comerț, organizarea administrativă, structura demografică, precum și informații în legătură cu aducerea apei, pardosirea ulițelor, sănătatea publică, băile publice, așezămintele spitalicești, iluminatul public, Academia elinească, cărturarii și influența grecească, presa, începuturile culturii europene ș.a.

Trebuie subliniată străduința autorilor pentru a face cunoscute toate datele în legătură cu curtea domnească din Iași, o atenție deosebită acordându-se descrierii edificiilor în care a fost situată succesiv această curte. Merită a fi scos în evidență și faptul că lucrarea are o ilustrație foarte bogată (182 fotocopii) de bună calitate.

Dată fiind bogăția deosebită de informații, considerăm că, pentru cei care utilizează această monografie ca un mijloc de informație, un indice de nume și chiar unul de materii ar fi fost indispensabil. Colontitlurile întocmite în mod detaliat nu pot în nici un caz să suplinească indicii. De aceea, considerăm că la o nouă ediție, obligatorie, avându-se în vedere succesul de librărie deosebit de care s-a bucurat această lucrare, acești indici vor trebui să fie neapărat întocmiți. Tot cu acest prilej credem că va fi necesar ca monografia să trateze, de data aceasta, toate monumentele religioase ieșene.

Continuarea acestei lucrări și pentru epoca modernă constituie, de asemenea, nu numai un imperativ pentru cunoașterea completă a istoriei Iașilor, ci, de ce să n-o spunem, o datorie morală pentru coautorul în viață și pentru Editura „Junimea“.

NISTOR CIOCAN